

שיחות הר"ן – אות ס

1) שיחות הר"ן – אות ס

שיחתו הקדוש של רבנו, זכרונו לברכה בעת שארע מעשה בקהלת קדש ברסלב שגזקה ילדה אחת בבית שחפרו בו ועשו בו בנינים חדשים, גם כמה נפשות היו בסכנה גדולה.

אז שמעתי מפיו הקדוש ענין זה בענין בנינים: עינתי והסתכלתי בענין זה וראיתי שכל העוסקים בבנינים ובחומות אין אחד מהם יוצא נקי ואפלו עכו"ם, ואף על פי כן העולם עוסקים בזה, פי הוא קיום העולם פי אי אפשר להיות בלא זה, ועל כן בהכרח שיהיו בני אדם שיהיה להם חשקות לזה. ויש בענין זה כמה ענינים וחלוקים, אך סוף כל סוף אינו יוצא נקי.

ונראה שזהו פרוש (יבמות סג, סוטה יא): כל העוסק בבנין מתמסכן, מתמסכן הוא לשון עניות וגם הוא לשון סכנה. ובמדרש מבאר (שמות רבה א, יד) בפרוש על פסוק: "ויבן ערי מסכנות לפרעה" (שמות א יא) חד אמר שממסכנות את בעליהן, וחד אמר שממסכנות את בעליהן. והעקר הוא הנחת היסוד (שקורין זאקלאשטשינא) וצריך לידע באיזה זמן להניח היסוד, ומאיזה עץ להניח פי יש עצים שאינם ראויים להיות יסוד, אך אי אפשר לידע כל זאת. וגם מה שאין גדלים פרות במדינות אלו הוא גם מחמת זה, הינו שיש כמה פרות שאין יכולים להיות גדלים כאן, והוא גם כן מחמת זה שאין יודעים ענינים הנ"ל.

פי אבן שתיה שממנה השתת העולם, משם יוצאין גידין לכל הארצות. ושלמה המלך עליו השלום, שהיה חכם גדול וידע כל הגידין בפרטיות, היה נוטע עץ כל פרי כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה (קהלת רבה ב, ז). וגם במדינות הללו אם היו יודעין הלוח הגידים בפרטיות היטב היו יכולים לטע גם כאן את הפרות שאינם גדלים פה כי גם כאן אף על פי שהגיד ההולך למדינה זו הוא מסגל לפרי מיחדת, עם כל זה כל הגידין מתערבין ומתחברין יחד. ועל כן גם כאן במדינות אלו יכול להיות כשמתרחקים מעט יכולין לטע גם שאר הפרות שאין גדלין פה. גם יש מציאות שאם היו פותחים באר באיזה צד היו יכולין לטע ברחוק מקום משם אותן הפרות הנ"ל. גם צריכין לידע העליות והירידות של האבן שתיה ולידע לפי הזמן את בחינת האבן שתיה באיזה בחינה ומדרגה הוא האבן שתיה באותו הזמן. ולפי אותה הבחינה של האבן שתיה באותו הזמן ידע איך להתנהג בענינים הנ"ל. אך כל זה נעלם ונסתר מן העולם כי יש דברים שאסור לגלותן.

והענין כי העולם אומרים שבכל פעם נתחכם העולם יותר. ובאמת בודאי הדורות הקודמים בודאי היו חכמים יותר מאד והם גלו עקר החכמה. אך מאחר שהם הכינו הכל על כן באים הדורות האחרונים על חכמות יותר, כי הדורות האחרונים הם באו אל המוכן כי כבר מוכן החכמה מהדורות הקודמים שגלו עקר החכמה ועל כן הדור האחרון מוסיף מעט ונתחכם יותר. וכמו שמצינו בדברי רבותינו, זכרונם לברכה (יבמות צב: בבא מציעא יז:): שאמרו: "אי לא דדלאית חספא לא אשכחית מרגניתא תותיה". ועל כן אף על פי שהקודם לא פעל כלל כי העקר הוא המרגניתא, אף על פי כן הראשון עקר כי הוא דלה חספא, הינו שהיא גלה ונפר יסוד ועקר החכמה שעל ידי זה בא השני בנקל על עסק החכמה בתכלית.

ועל כן יש דברים שאסור לגלות אותם כי אם היה מגלה אותם היו יכולים לבוא מזה בדורות האחרונים לעבודות זרות. כי יש באותו הענין כמה דברים וענינים שצריכין לעשות לזה, ואם היה נתגלה אותו החכמה בעולם והיו יודעים אותו הענינים שצריכים לעשות לאותו הענין, היו יכולים לבוא מזה בדורות האחרונים לעבודות זרות. כי הדורות האחרונים מוסיפים בכל פעם חכמה פנזכר לעיל. ולפעמים הדורות האחרונים טועין בחכמתם שמוסיפין על הראשונים על כן אם היו מגלים ענינים הנ"ל והדורות האחרונים היו רוצים בכל פעם להוסיף עליהם חכמתם והיו יכולים לטעות בטעות חכמתם שהיו מוסיפים עד שהיה יכול להתגלגל מענינים הנ"ל

הנעלמים מן העולם עבודות זרות חס ושלום. כי הנה נדמה להם על פי טעותם שפך צריך להיות חס ושלום.

וכמו שמוכר בענין ערלה (בניקרא יט, כג), כי איתא בזהר שבאותן השלש שנים שורה קלפה על האילן, ובדורות הראשונים טעו בזה עד שהקה להם עבודה זרה בזה בתחלת נטיעת האילן דוקא בעת ששורה הקלפה הנ"ל. כי כפי שהיו יודעין היטב ענין נטיעת האילן מה שנעשה מזה, הנה נדמה להם על פי טעותם שבודאי צריכים לעשות אותו העבודה זרה חס ושלום, שהיו עובדים כי הנה נדמה להם שהוא פשוט כפי מה שטעו בהכמתם. על כן אסור לגלות ענינים כאלו.

בראשית = ברא שית

(2) שו"ת הרי"ד - סימן סב (ר' ישעיה דטראני זצ"ל) [12-13th Century]

...שאף במקום שנראה לי שאני אומר יפה על כל אחד מדברי רבותי הראשונים ז"ל חלילה שיזיהני לבי לומר אף חכמתי עמדה לי (קהלת ב, ט) אלא אני דן בעצמי משל הפילוסופים¹ שמעתי מחכמי הפילוסופים שאלו לגדול שבהם ואמרו לו הלא אנחנו מודים שהראשונים חכמו והשכילו יותר ממנו והלא אנחנו מודים שאנו מדברים עליהם וסותרים דבריהם בהרבה מקומות והאמת אתנו היאך יכון הדבר הזה, השיבם אמר להם מי צופה למרחוק הננס או הענק הוי אומר הענק שענינו עומדות במקום גבוה יותר מן הננס, ואם תרכיב הננס על צוארי הענק מי צופה יותר למרחוק הוי אומר הננס שענינו גבוהות עכשיו יותר מעיני הענק, כך אנחנו ננסים רכובים על צוארי הענקים

(3) בית אהרן – פרשת נצבים, עמ' קכט.² (ר' אהרן מקארלין זי"ע)

...שצריך לראות שיהיה הקומה שלו בשלימות. וכשמשלים כל אחד הקומה שלו אזי יהיה שלימות לכל העולם. כי אין באפשרי להיות שלימות הגמור בלתי אם כל ישראל הם באגודה אחת וכל אחד רואה להשלים קומתו להקב"ה ע"י שיסגל מצות ומעש"ט ובלי זאת אין באפשרי להיות קומה שלימה לעולם. וכפי שאומרים בשם הרב הצדיק הקדוש מורינו הרב רש"ק זצ"ל. למשל שהיה צריך מלך אחד ליקח איזה דבר ממקום גבוה מאוד ולא היה לו כ"כ סולמות הרבה. מה עשה? העמיד כמה אנשים אחד על חבירו עד שהגיע העליון למקום הגבוה שהיה הדבר מונח שם. והנה אין באפשרי לומר שהאיש העומד על הארץ אינו צריך לזה. הלא אם ילך האיש ההוא ממקומו יפלו כולם. כן הוא הדבר ממש בקדושת הקב"ה. כי באמת אין באפשרי להשיג חיות הבורא ב"ה בלתי אם יש ששים רבוא ישראל והם כללות ישראל. והגם שיש בה אנשים קטני הערך עכ"ז בלעדם לא ישיגו הגדולים חיות הבורא ב"ה. וכל הצדיקים המשיגים חיות הבורא ב"ה מחוייבים להחאחד עם כל ישראל. לזאת צריך כל איש ישראל להכין עצמו להיות קומה שלימה כ"א לפי ערכו וערך נשמתו.

(4) לקט אמרים – חלק א, עמ' קסד (ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א)

ענינו של עקבתא דמשיחא הוא, שהוא העקבות והרגלין של כל הדורות. והנה העקבות תומכים את כל הגוף, גם את הראש וגם את הלב שהינם בודאי איברים חשובים יותר מהרגליים, אבל אעפ"כ זקוקים לרגליים... כמו כן הצדיקים שבדורות הקודמים היו את הראש והמוח והלב של עם ישראל, ואנו בחינת רגלין ועקביים (עיין בספר הגלגולים פרק לב). אבל כאמור עם כל זאת זקוקים הם לנו שאנו בני עקבתא דמשיחא נביא את הגאולה השלימה הסופית...

¹ משל זה מביא בעל שבלי הלקט בהקדמתו בשם רבינו ומכנהו האלוף המסובל הר"ר ישעיה מטראני.

² בשם ר' שלמה מקארלין זי"ע

5) בשבילי נברא העולם – פרק לד, עמ' שסח-שסט (ר' שמואל ברזיל שליט"א)

איתא במדרש כשהכניסו אדה"ר אל מערת המכפלה הוצרכו לכפלו כי היה כל כך גבוה. על כן קראו למערה מכפלה. וכתב הסקליא רבי זצ"ל שבמצב כזה הנה עקביו של אדה"ר היו נוגעים בראשו. כלומר שאפילו דור עקבתא דמשיחא אם משלימים עבודתם עד שידם משגת הנה הם נוגעים אפילו באותן הנשמות הגדולות שבראש ודורות הקודמים.

6) שם משמואל – פרשת נצבים, שנת תרע"ג³ (ר' שמואל בורנשטיין מסאכטשאב זי"ע)

"ושב ד' אלקיך את שבותך", ובתרגום יונתן "ויקבל מימרי" ברעוא ית תיובתכון", וכבר דברנו מזה. ונראה עוד לומר עפ"י דברי הש"ס ר"ה (דף י"ז). תנא דבי רבי ישמעאל מעביר ראשון ראשון וכן היא המדה אמר רבא ועוון עצמו אינו נמחק דאי איכא רובא עוונות מחשיב בהדיהו, ע"כ. והנה מדה טובה יתירה על מדת פורענות, א"כ כמו שבעוונות ראשון ראשון שהעביר אי איכא רובא עוונות בהדיהו מתחשבין הראשונות ג"כ, בודאי כן הוא בעניני תשובה, שאם אינה מספקת, או אפי' הרהור תשובה לבד שלא בא לפועל ונדחה, מ"מ כשנתקבלה מכל אלה תשובה אחת שלימה מתחשבת נמי התשובה הדחוי' ומצטרפת ומכפרת על הכל, כי תשובה אחת מכפרת על כל עבירות, ואפי' מרד כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו רשעתו. ומדה זו נוהגת תמיד בכל יום ובכל שבת ובכל חודש ובכל שנה, אי איכא מכל היום או השבוע או החודש או השנה כדי לצרף לתשובה שלימה מצטרפת, אף שקודם הצירוף הי' כמו פסולי המוקדשין ונדחה לחיצוניות. וכן נמי לעת מיצוי הנפש מצטרפות כל התשובות שעשה במשך כל ימי חייו. ובה יש לפרש הלשון הנאמר בתדר"י מעביר ראשון ראשון וכן היא המדה היינו לטובה לעולם. ובכן אל יפול לב האדם עליו בהעריכו את מעמקי לבו שאינו יכול לעשות תשובה כראוי, מ"מ אל ימנע מלעשות זה המעט, כי כל פרוטה ופרוטה משלמת לחשבון, וא"כ אשוריו שבזה המעט זכה להשלמת קומת התשובה, ולהיפוך ח"ו אולי בשביל חיסור זה המעט בעניני התשובה עלול הוא לאבד טובה הרבה מאד. ולפי הדברים האלה יובן מה שאיתא בספרים שכל איש ישראל עושה תשובה לעת מיצוי הנפש, אף שאז אין בכחו לעשות תשובה כראוי, מ"מ היא משלמת את החשבון. וכן נמי יש לומר בכללות, שהתשובה מכל ישראל ומכל ימי הגלות מצטרפת לתשובה אחת שלימה כראוי אף שעד כה היתה בגדר הדיחוי, הש"י השיב את נדחה. וזהו שתרגם יונתן שהש"י ישיב את התשובה ממקום שהיתה נדחה שמה ויקבל אותה ברעוא. וע"כ מובן אפשרות התשובה אפי' בדורות הנמוכים ולבבות אטומים כמונו היום, כי בדור היותר אחרון איננו חסר רק מעט להשלים. ולא יפלא בענינינו בכל יום ויום לחכות לביאת משיח צדקנו אף שצריך לזה תשובה שלימה שאיננה נראית בזמן הזה, מ"מ צריכין להתחזק בעת האחרון ביותר כי קרובה ישועתו לבוא, אכ"ר.

7) ספר מחנה ישראל – שער האחרון, פרק ג (החפץ חיים זצ"ל)

ואל יאמר האדם איך יכול להיות שיבוא משיח צדקנו בימינו הלא אין בידינו מעשים טובים כראוי, דזה אינו דידוע דכשהקב"ה חפץ לגאלנו אין מביט כל כך בענינינו, כדאיתא במדרש (שמות כ"ה) אמרו ישראל: האיך אנו נגאלין והלא אין בידינו מעשים טובים. א"ל: הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביט וכו', עי"ש. וגם אל יתייאש אדם ח"ו מן הגאולה מטעם פן לא הגיע הקץ, דזה אינו, דידוע מה שאמר הגמרא על הפסוק "אני ה' בעתה אחישנה", זכו – אחישנה, לא זכו – בעתה. ואל יהיה לפלא בעיני האדם לומר איך עתה נוכל לאמר שזכו מה שלא זכו דורות הקודמים, דזה אינו קושיא, דאמת שאנחנו קטנים הרבה מאבותינו, אבל ידוע שהקב"ה מצרף לכל אחד זכותו וזכות אבותינו, ואנחנו כננס הרוכב על גבי הענק שהוא רואה ומביט יותר למרחוק. על כן צריך כל איש ישראל לצפות לישועה בכל יום, כי ישועת ה' כהרף עין, וכמו שאנו אומרים התפלה "כי לישועתך קוינו כל היום".

³ עמ' רח-רט